

R E C E N Z J A

Osiągnięć naukowych w postępowaniu habilitacyjnym **dr Magdaleny Kowalewskiej - Łukuć**, prowadzonym na podstawie ustawy z dnia 20.07.2018r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022r. poz. 574 ze zm.)

Zgodnie z pismem Rady Doskonałości Naukowej z dnia 4 lipca 2022r., zostałem wyznaczony do składu komisji habilitacyjnej, w charakterze recenzenta, w celu przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego dr Magdaleny Kowalewskiej - Łukuć. Uchwałą nr 116/2022 Rady Naukowej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego z dnia 13 lipca 2022r., zostałem włączony, jako recenzent, do składu utworzonej w tym celu komisji habilitacyjnej.

Kierując się kryteriami określonymi w art. 219 pkt 1 w/w Ustawy, stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

1. Posiada stopień doktora.
2. Posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące **znaczný wkład** w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:
 - a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub
 - b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub

- c) Wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Po dokładnym zapoznaniu się z nadesłanym materiałem, stwierdzam, że **Pani dr Magdalena Kowalewska - Łukuć** spełnia wymagania formalne sformułowane w w/w przepisach. W szczególności, ubiegając się o stopień naukowy doktora habilitowanego w obszarze nauk społecznych, w dziedzinie nauk prawnych, w zakresie dyscypliny naukowej „prawo”, posiada stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie dyscypliny naukowej „prawo” (uzyskany w 2014r.) oraz osiągnięcia naukowe dające podstawę do oceny merytorycznej dorobku w postaci monografii – „Wina w prawie karnym”, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

Ponadto Kandydatka przedstawiła łącznie 3 inne wydawnictwa książkowe: „Zamiar ewentualny w świetle psychologii”, Wyd. *Ars boni et aequi*, Poznań 2015, „Komornik sądowy w prawie karnym”, Wyd. Practica, Sopot 2021, współautorstwo M. Nawrocki, K. Burdziak, „Prawo karne materialne. Kurs skrócony, Wyd. C.H.Beck, Warszawa 2021., a także 32 artykuły publikowane w różnych periodykach fachowych i rozdziały w monografiach. Dorobek ten uzupełnia także 10 pozycji opublikowanych przed doktoratem.

W swoim „Wykazie osiągnięć naukowych...” Kandydatka wskazała, iż posiada 30 cytowań, indeks Hirscha = 3, uzyskała jako udział jednostkowy ponad 691 pkt. wg. MNiSW, a całkowita punktacja za lata 2017-2021 wynosiła 875 pkt.

Nie może być żadnej wątpliwości, iż przeznaczony do oceny dorobek dr Magdaleny Kowalewskiej – Łukuć jest znaczny i naukowo bardzo wartościowy.

Zakres zainteresowań naukowych dr Magdaleny Kowalewskiej - Łukuć, obejmuje zarówno szeroko rozumiane prawo karne, psychologię (Kandydatka w 2011r. ukończyła studia psychologiczne i jest także mgr psychologii), postępowanie karne, kryminologię oraz kryminalistykę. Habilitantka, w przedstawionym autoreferacie ukazała także swój dorobek w postaci udziału w konferencjach, realizowanych programach badawczych, aktywności dydaktycznej i organizatorskiej.

I. Ocena monografii stanowiącej rozprawę habilitacyjną.

Przedstawiona do oceny monografia „Wina w prawie karnym”, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2019, stron 284 – składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów merytorycznych,

podsumowania i bibliografii. Cała praca jest bardzo starannie udokumentowana, co wskazuje na wręcz rzadko spotykaną, rzetelność naukową Kandydatki.

Wybór tematu rozprawy habilitacyjnej należy uznać za trafny i frapujący. Autorka podejmuje zagadnienia jak najbardziej aktualne we współczesnym prawie karnym. Nauka ta bardzo dynamicznie się rozwija, chociaż wydawałoby się, iż w tym przedmiocie powiedziano już wszystko. Połączenie wiedzy prawniczej z wiedzą psychologiczną dało w tym przypadku znakomite rezultaty. Zostały w ten sposób odkryte dla prawa karnego materialnego nowe obszary, aktualne i dostosowane do współczesnych potrzeb walki z przestępczością. Przepięstwo wkracza niestety we wszystkie dziedziny naszego współczesnego życia – to główny powód rozrastania się wiedzy karnistycznej i kryminalistycznej do tak obszernych rozmiarów. Obszar współczesnych nauk penalnych jest obecnie trudny do objęcia. Wszystkie wyżej stwierdzone fakty uzasadniają właściwość wyboru tematu. Autorka wszystkie wyszczególnione kwestie dokładnie porusza. Szczegółowo przedstawia problem, sięgając niekiedy głęboko do historii prawa karnego, i przeprowadza dogłębną analizę naukową problemu. Kandydatka w przedstawionej monografii nie ucieka od rozważań naukowo – filozoficznych, co należy uznać za jak najbardziej właściwe w pracy habilitacyjnej. Wobec narastającego problemu, zarówno naukowego jak i ważnego dla praktyki, należy się cieszyć, iż Kandydatka w ramach pracy habilitacyjnej podjęła się ogromnego trudu opracowania tego tak ważnego tematu.

Z wielkim zainteresowaniem przystąpiłem do studiowania wymienionego opracowania zarówno jako pracownik naukowy, a także jako osoba związana niegdyś z praktyką. Ogólnie całe opracowanie jest bardzo interesujące i **może być uznane za pracę wybitną**. Stanowi zwartą monografię poświęconą tej problematyce. Monografia stanowi kompleksową analizę zagadnień związanych z prawnym – psychologicznym ujęciem winy w prawie karnym. Trudno byłoby wskazać na obszary, których nie poruszono. Słusznie Autorka prowadzone rozważania zalicza do dziedziny prawa karnego, nie odrywając się jednak od problematyki procesowej, co powoduje, iż opracowanie ma w wielu miejscach charakter prawnoprosesowo – psychologiczny.

We wstępie, Autorka słusznie wskazuje na wagę i ogrom problemu. Podaje genezę zagadnienia i wskazuje na znaczenie dla praktyki. Jasno i precyzyjnie zostają przedstawione cele pracy, jej zakres i stosowane metody badawcze. Od strony metodologicznej zarówno stosowane metody badawcze, jak i układ treści należy uznać za właściwe. Bardzo trafne jest stwierdzenie, iż *„wina nie jest domeną jedynie nauki prawa ... przedmiotem badań nad winą oraz procesem jej przypisywania prowadzonych na gruncie filozofii czy psychologii jest wina*

w ogóle, wina jako taka. Ustalenia o istocie winy płynące z tych obszarów nauki są zatem w pewnym sensie pierwotne względem badań i ustaleń prawnokarnych” (s. 14, Wina w prawie karnym...)

Rozdział I wskazuje na wielopłaszczyznowe kształtowanie się winy jako przesłanki odpowiedzialności karnej. Autorka słusznie zauważa, za prof. J. Kochanowskim, iż „*nauka prawa karnego ewoluuje, a wraz z nią subiektywizacja odpowiedzialności karnej*” (s.18). Autorka prowadzi bardzo ciekawe rozważania naukowe. Przytacza liczne poglądy autorów polskich i zagranicznych. Szczegółowo wyjaśnia problem zmieniającego się paradygmatu prawa karnego, pojmowania winy i zasad odpowiedzialności. Na s. 19 wkraść się drobne niedopatrzenie. Autorka podaje, iż postępowanie karne w stosunku do zwierząt występowało jeszcze w XVIII wieku. Według źródeł posiadanych przez recenzenta, ostatni, znany proces, gdzie na ławie oskarżonych zasiadło zwierzę, odbył się w Szwajcarii w 1906r. (a więc niestety w wieku XX). Sprawcy rozboju i zabójstwa, jako narzędziem do sterroryzowania ofiary posłużyli się psem. Sprawcy (2 mężczyzn) zostali skazani na dożywocie, a psa sąd skazał na karę śmierci. Szkoda również, iż Autorka, omawiając bardzo dokładnie ujmowanie problematyki winy w starożytności i w średniowieczu, całkowicie nie zauważa konstrukcji winy i zamiaru w prawie karnym islamu. Zagadnienia te są ciekawe nie tylko poznawczo, ale również dlatego, że ówczesne muzułmańskie prawo karne pod względem poziomu rozważań teoretycznych a także praktyki wyprzedzało prawo europejskie o ponad 1000 lat (por. J. Bury, J. Kasprzak, Prawo karne islamu, Wyd. Difin, Warszawa 2007). Zagadnienia te mają także znaczenie współcześnie, gdyż na znacznych obszarach naszego świata, szaria't jest obowiązującym prawem (por. J. Kasprzak, Problem ewentualnej odpowiedzialności polskich żołnierzy w Afganistanie według prawa szariat, „Problemy Współczesnej Kryminalistyki”, T XII, wyd. Uniwersytet Warszawski i PTK, Warszawa 2008). Współcześnie wyróżniamy przecież trzy „globalne systemy prawa” – system prawa kontynentalnego, system prawa anglo-amerykańskiego i właśnie system prawa muzułmańskiego. Konstrukcja winy i zamiaru w szaria'cie kształtowała się około 630r., jeszcze za życia Mahometa. W jednym z hadisów (krótkich opowiadań z życia Proroka, stanowiących Sunnę – która obok Koranu jest drugim źródłem prawa), czytamy „*Do Mahometa przyprowadzono mężczyznę zatrzymanego na targowisku za kradzież dwóch placków chleba. Za kradzież prawo przewidywało wg. Koranu obcięcie dłoni. Mahomet, jako sędzia, zapytał mężczyznę dlaczego ukradł. Ów odpowiedział, iż był głodny, gdyż nie jadł nic od trzech dni. Mahomet powiedział – ten człowiek nie popełnił przestępstwa – dać mu jeść!*” Ta krótka opowieść z życia Proroka stanowiła podstawę do wielowiekowych rozważań uczonych muzułmańskich na temat zamiaru i winy. Wskazana

uwaga, nie stanowi absolutnie krytyki znakomitego dzieła Kandydatki, pokazuje tylko, iż zawsze coś można zrobić lepiej! **Recenzent jest pod wrażeniem znakomitego warsztatu naukowego i rozważań naukowych na bardzo wysokim poziomie!**

W rozdziale II – ukazane zostały dotychczasowe teorie winy w prawie karnym z uwzględnieniem psychologicznej teorii winy, normatywnych teorii winy, relacyjnej teorii winy, funkcjonalnej teorii winy, dyskursywnej teorii winy. Autorka dokładnie omawia wymienione teorie, poszukując współczesnej i adekwatnej teorii winy. Rozdział III przedstawia winę w innych dyscyplinach naukowych – w filozofii, w teologii, w psychologii i neuropsychologii. Autorka ukazuje także inne różnorodne podejście do zagadnień winy, nie mieszczące się w wymienionych podziałach. Finałem tych rozważań jest bardzo ciekawe i wartościowe naukowo, przedstawienie własnej koncepcji winy w prawie karnym – Rozdział IV. Ten rozdział uważam za bardzo wartościowy naukowo. Nie mam wątpliwości, iż poczynione dywagacje (w niektórych momentach może dyskusyjne) stanowią istotny wkład w rozwój nauki! Postęp współczesnej nauki sprowadza się właśnie do wielopłaszczyznowej dyskusji. Bardzo interesujący i wartościowy jest Rozdział V – przedstawiający pozytywne i negatywne przesłanki przypisywania winy w prawie karnym. Autorka przedstawia problem niepoczytalności, afektu, dojrzałości, błędu, stanu wyższej konieczności oraz pozaustawowych okoliczności wyłączających winę, słusznie odnosząc się w wielu miejscach do literatury, gdyż nauka poświęciła tej problematyce „całe biblioteki”. Pewnego rodzaju podsumowaniem pracy jest Rozdział VI – przedstawiający funkcje winy w prawie karnym. Autorka wyróżnia legitymizacyjną funkcję winy i funkcję limitującą.

Pracę kończą, trafne i rozbudowane wnioski zawarte w podsumowaniu. Autorka w tym opracowaniu dokonała interpretacji wszystkich zagadnień budzących wątpliwości zarówno z teoretycznego jak i praktycznego punktu widzenia. Poza aspektami prawnymi, podjęła również kwestie filozoficzne i psychologiczne. Opracowanie kończy obszerny wykaz literatury i wykorzystywanych aktów prawnych oraz orzeczeń sądowych. Praca jest starannie i dobrze udokumentowana co podnosi znacznie jej walor naukowy.

Recenzent z satysfakcją musi stwierdzić, iż Autorka zrealizowała większość z postawionych sobie celów.

Z tych też względów uważam, iż przedstawiona jako praca habilitacyjna książka „Wina w prawie karnym”, której Autorką jest dr Magdalena Kowalewska - Łukuć, stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej „prawo”.

II. Ocena pozostałych przejawów aktywności naukowej

Pozostały dorobek naukowy Kandydatki **jest znaczny i obejmuje łącznie 3 opracowania książkowe i 32 artykuły, opracowania rozdziałów w wieloautorskich monografiach i redakcje monografii.** Wiele z tych pozycji to opracowania wysoko punktowane.

Wskazane publikacje w dorobku naukowym dr Magdaleny Kowalewskiej - Łukuć można ująć w pięciu obszarach (tak jak to sama Kandydatka podaje w Autoreferacie):

1. Publikacje z zakresu szeroko rozumianych subiektywnych aspektów odpowiedzialności karnej.
2. Publikacje dotyczące form zjawiskowych popełnienia przestępstwa.
3. Publikacje dotyczące dyrektyw sądowego wymiaru kary.
4. Badania dotyczące bieżących zmian, które były planowane lub wprowadzane do polskiego prawa karnego.
5. Próby połączenia badań prowadzonych na gruncie prawa karnego materialnego ze sferą postępowania karnego oraz prawa karnego wykonawczego.

Po zapoznaniu się z tymi materiałami, jako recenzent stwierdzam, iż większość pozycji w określonych wyżej obszarach badawczych, **posiada charakter naukowy**, podnosząc ważne, a niekiedy traktowane marginalnie, kwestie. Niektóre jednak z pozycji mają charakter sprawozdawczy czy też zawierają powtórzenia wcześniej już wskazywanych treści. Często w przyjętych ocenach prac promocyjnych, jakby niżej ocenia się opracowania komentatorskie czy podręcznikowe. Jeżeli dorobek kandydata stanowiłyby tylko takie opracowania, to faktycznie takie podejście można by uznać za słuszne. W przypadku jednak wszechstronnego i znacznego dorobku dr Magdaleny Kowalewskiej- Łukuć opracowania „Komornik sądowy w prawie karnym”, Wyd. Practica, Sopot 2021, współautorstwo M. Nawrocki, K. Burdziak, czy „Prawo karne materialne. Kurs skrócony, Wyd. C.H.Beck, Warszawa 2021, współautorstwo M. Nawrocki, K. Burdziak – pozycje te należy ocenić pozytywnie, gdyż znakomicie uzupełniają sensu stricto dorobek naukowy i wskazują na związki Kandydatki z praktyką.

W omawianym zakresie dorobek naukowy dr Magdaleny Kowalewskiej - Łukuć jest znaczny i nie ma wątpliwości, że stanowi on znaczący wkład Kandydatki w rozwój dziedziny naukowej – „prawo”.

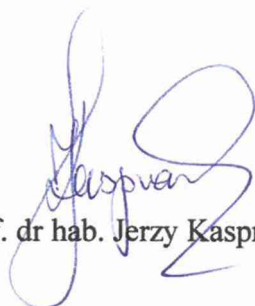
Pozostała recenzowana działalność dr Magdaleny Kowalewskiej - Łukuć w obszarze popularyzowania nauki, aktywności w postaci czynnego udziału w sympozjach i konferencjach naukowych jest również znaczna (należy także brać pod uwagę fakt, iż pandemia w ostatnim czasie znacznie ograniczyła kontakty naukowe). Habilitantka posiada również znaczący dorobek w postaci kierowania międzynarodowymi i krajowymi projektami badawczymi oraz udział w takich projektach. Uczestniczyła w konsorcjach i sieciach badawczych. Na podkreślenie zasługuje aktywność dydaktyczna Kandydatki. Jest ona autorem i współautorem wielu programów nauczania oraz materiałów do zajęć. Przygotowała szereg specjalistycznych kursów i szkoleń. Wielokrotnie wyróżniana nagrodami Rektora. Kandydatka jest czynnym członkiem International Association of Penal Law. Bierze także czynny udział w innych działaniach popularyzujących naukę (zasiadanie w jury konkursu z prawa karnego dla studentów WPiA Uniwersytetu Szczecińskiego).

Całość tej działalności dr Magdaleny Kowalewskiej - Łukuć można uznać również jako znaczący wkład w rozwój nauki prawa.

III. Konkluzja

Dr Magdalena Kowalewska – Łukuć w pełni spełnia wymagania określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022r. poz. 574 ze zm.), ponieważ przedstawiona monografia „Wina w prawie karnym”, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2019. **została przez recenzenta oceniona bardzo pozytywnie, i stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej - prawo.** Pozostały opublikowany dorobek naukowy Habilitantki również **może być uznany za znaczący, zarówno w aspekcie ilościowym, jak i jakościowym.**

W pozostałych obszarach Dr Magdalena Kowalewska – Łukuć **w pełni spełnia ustawowe kryteria.** W takiej sytuacji obowiązujące w tym zakresie przepisy, **w pełni pozwalają, w całokształcie, na przedstawienie pozytywnej opinii.** Uważam, iż należy prowadzić dalsze procedowanie celem nadania stopnia doktora habilitowanego nauk prawnych dr Magdalenie Kowalewskiej - Łukuć.

Prof. dr hab. Jerzy Kasprzak